

РЕТРОСПЕКТИВА СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК: 330.8: 330.88 (477)

Лариса РОДІОНОВА

ПИТАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ СУЧАСНОГО ІНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ ЯК НАПРЯМУ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Зроблено спробу ідентифікувати та структурувати програмне поле, жорстке ядро і захисний пояс класичного інституціоналізму та неоінституціоналізму як двох течій сучасної економіко-інституціональної теоретичної науки, визначити теоретичні позиції, які об'єднують різні школи і течії, що сприятиме вирішенню проблеми дистанціювання та диверсифікації наукового знання. Серед інституціоналістів набуває значення пошук компромісних рішень. Наголошується на необхідності піднестися вище критицизму і висунути працездатну програму наукових досліджень інституціональної економіки. Стверджується, що розбіжності між сучасним класичним інституціоналізмом і неоінституціоналізмом проявляються менш чітко. Інституціональний аналіз спрямований на вирішення реальних практичних проблем ефективності економічного зростання, подолання дисфункцій та недосконалості економічної системи. Інституціоналісти класичного спрямування увагу фокусують на дослідженні сил, які управляють еволюцією організації і контролю в економіці, на інституціональній організації ринку. Неоінституціоналізм як нова ступінь теоретичного узагальнення розвивається як теорія управління національним господарством з власним механізмом економічної політики, зосереджується на розробці теорії довгострокових інституціональних змін.

Проблема внутрішньої структуризації сучасного інституціоналізму зберігається. Зростає важливість ідентифікації гетерогенної множинності внутрішніх течій і предметних відгалужень в інституціоналізмі, зближення теоретичних підходів для розвитку інституціональної науки як єдиного напрямку економічної думки. Консенсус охоплює такі позиції як заперечення, критику і модифікацію ортодоксальних теоретичних передпосилок неокласики, розроблення сучасної теорії інститутів, які розуміються як результат соціальної взаємодії та відносин між людьми, вивчення особливостей функціонування соціальних інститутів, визнання взаємовпливів економічних і позаекономічних інститутів; концептуалізацію економічної системи як інституціональної, визнання нелінійності соціально-економічних систем, кризових станів з точками біфуркації, поведінковий характер дослідних програм, дослідження взаємозв'язку функціонування інститутів та економічної політики, спрямованої на підвищення ефективності інституціональної структури, розробку теорій інституціональних трансформацій та економічних реформ.

Ключові слова: традиційний інституціоналізм, сучасний класичний інституціоналізм, новий інституціоналізм, неоінституціоналізм, жорстке ядро і захисний пояс дослідної наукової програми, економічна взаємодія, соціальна взаємодія.

JEL : E 66

© Лариса Родіонова, 2015.

Постановка проблеми. Перетворення інституціоналізму в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. на сучасний прогресуючий напрям світової економічної думки зумовило широке коло дискусійних питань і проблем. Ключовими є розуміння структури сучасного інституціоналізму, його місця в системі економічної теорії та перспективи, критика щодо невизначеності дисциплінарної матриці (парадигми) інституціональної теорії, різноманітності інституціональних моделей, прикладного характеру досліджень, широкої інтерпретації предметного поля, невизначеності основних положень “жорсткого ядра” і захисного поясу, понятійної плутанини. Так, поняття “інститут” категоріально неоформлено, його пояснення об’ємні та соціологічні, не мають відношення до чистої економічної теорії. Констатується складність інституціонального аналізу порівняно з неокласичною економікою.

Представники інституціонального напрямку погоджуються, що єдина класифікація інституціональних теорій досі не сформована. Домінує погляд, що сучасний інституціоналізм – це ціла сім’я підходів, об’єднаних базовими ідеями, фрагментарність досліджень є закономірним етапом розвитку, різноманітність теорій відповідає викликам реформування в різних локальних економічних системах сучасного глобально-інформаційного світу. На базі плюралізму поглядів відбувається процес кристалізації нової теоретичної економічної науки. Спільною для всіх науковців є центральна теза про інституціональний характер економічної системи, значення інститутів для результатів функціонування економіки, в дослідженні яких полягає завдання економістів. Одночасно визнається складність структуризації сучасного інституціоналізму. В західній економіко-теоретичній науці чітко розмежовуються теоретико-методологічні особливості сучасної класичної інституціональної економіки та нової і неоінституціональної економіки (на сьогодні найпоширенішим є визначення “неоінституціональна економічна теорія”). Інституціоналісти-класики позиціонують себе розробниками альтернативних неокласичній теорій і емпіричних методів аналізу в усіх сферах економічної теорії, критиками неоінституціоналізму, який оцінюють як неокласичний інституціоналізм. Теоретики неоінституціоналізму ототожнюють себе з сучасним інституціоналізмом, заявляють про формування неоінституціональної парадигми економічної теорії та нової наукової революції. Звинувачують класичний інституціоналізм у відсутності дослідницької стратегії, нездатності створити єдину цілісну теорію.

Серед інституціоналістів набуває значення пошук компромісних рішень. Один зі засновників неоінституціоналізму Т. Егертссон вказує на необхідність піднятися вище критицизму і висунути працездатну програму наукових досліджень інституціональної економіки [1, с. 24]. Його підтримують представники класичного інституціоналізму, стверджуючи, що розбіжності між сучасним класичним і неоінституціоналізмом виявляються менш чітко [2]. Підкреслюється важливість ідентифікації гетерогенної множинності внутрішніх течій і предметних відгалужень в інституціоналізмі [3]. Однак аналіз інституціональної економічної думки свідчить про відсутність чітко виокремлених характеристик дослідної програми всіх її течій і лише про формування інституціональної архітекtonіки. Отже, проблема ідентифікації сучасного інституціоналізму як напрямку економічної думки залишається актуальною, загострює питання перспективності інституціонального аналізу щодо тенденцій розвитку економіки ХХІ ст.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Найбільш вагомі результати осмислення розвитку інституціонального економічного наукового знання містяться в працях сучасних західних представників класичного спрямування Дж. Адамса, Д. Гамільтона, Т. Григорі, У. Даггера, Ф. Міровські, М. Резерфорда, Е. Скрепанті, У. Семюелса,

Дж. Стенфілда, М. Тула, Дж. Ходжсона та неоінституціональної течії: А. Алчіана, Р. Коуза, О. Вільямсона, Д. Норта, Т. Эггертссона, Дж. Б'юкенена і багатьох інших Сформувалася російська школа інституціоналізму на чолі з Р. Нуреевим. В українській науці інституціональні дослідження здебільшого присвячені пошуку шляхів вирішення проблем транзитивної економіки. Варто вказати на праці таких відомих вчених, як С. І. Архієреєв, Т. В. Гайдай, А. А. Гриценко, В. В. Дементьев, Г. В. Задорожний, В. В. Липов, П. П. Мазурок, О. В. Носова, О. О. Прутська, Р. Ф. Пустовіт, А. А. Ткач, О. М. Чаусовський, О. В. Шепеленко, А. А. Чухно, В. Д. Якубенко, О. Л. Яременко та ін.

Проте питання ідентифікації шкіл і течій інституціональної економіки, їх дистанціювання та диверсифікації залишаються недостатньо розробленими і дискусійними.

Постановки мети і завдань досліджень. Метою статті є спроба ідентифікувати погляди інституціоналістів класичного спрямування та неоінституціоналістів щодо структуризації предметного поля, фундаментальних теоретичних передумов жорсткого ядра і захисного поясу порівняно з неокласичною економікою, визначити теоретичні позиції, які об'єднують інституціональні дослідження в єдиний напрям економічної думки.

Виклад основного матеріалу. Дослідження історії інституціональної економічної теорії як напряму теоретичної економічної науки дозволяє виокремити два періоди [4]:

- кінець XIX – 70-ті рр. XX ст. – старий / історичний, традиційний, класичний інституціоналізм (old / historical institutional economics), теоретично і методологічно цілісний напрям економічної науки, погляди представників якого об'єднував аналіз соціальних інститутів щодо організації та економічного порядку індустріального суспільства [5]. На першому етапі в кінці XIX – 40-х рр. XX ст. це впливовий напрям економічної науки у США, що мав конструктивістський характер і започаткував дискурсивний підхід у суспільствознавстві. Його відомими представниками є Р. Елі, Т. Веблен, Дж. Коммонс, В. К. Мітчелл, У. Х. Гамільтон, А. Берлі, Г. Минз, Дж. М. Кларк. На другому етапі в кінці 40-х – 70-х рр. XX ст. інституціональні дослідження поширилися також в Європі (Дж. Гелбрейт, А. Грачі, К. Эйрс, М. Тул, К.-А. Виттфогель, Дж. Ф. Фостер, Р. Хейлбронер, К. Поланьї, Г. Мюрдаль, Б. Селігмен та ін.). Для їх характеристики використовувався термін "neoinstitutionalism", запропонований у 1953 р. М. Тулом в його докторській дисертації "The Philosophy of Neoinstitutionalism: Veblen, Dewey, Ayres". Із 1970-х рр. поширилися такі визначення, як інституціонально-індустріальні, або інституціонально-соціальні теорії, інституціоналізм вебленської традиції;

- 70-ті рр. XX ст. – 2000-ті рр. – сучасний інституціоналізм, який є структурно гетерогенним з внутрішніми течіями і школами. В його рамках виокремлюються дві основні течії: сучасний класичний інституціоналізм (Modern Classical Institutional Economics) як продовження старого традиційного, представники якого об'єднані в Асоціацію еволюційної економіки і видають журнал "Journal of Economic Issues"); новий / неоінституціоналізм (New / Neoinstitutional Economics), його дослідники об'єднані у Міжнародному товаристві нової інституціональної економіки (International Society for the New Institutional Economics).

Питання предмета дослідження інституціональної теорії пов'язано з визначенням поняття "інститут" як вихідного і системоутворювального концепта інституціональних досліджень. Дж. Коммонс у 1931 р. проблему визначення сфери дослідження інституціональної економіки пов'язував із невизначеністю значення інститутів [6].

Сучасні дискусії науково-інституціонального співтовариства щодо систематизації

підходів до визначення сутності поняття “інститут” продукують три основні висновки-пропозиції: принципово неможливо сформувати єдине універсальне визначення даного поняття, яке могло б задовольнити представників усіх інституціональних шкіл і течій [7; 8]; науково-реалістичним є пошук інтегральної основи для формування уніфікованого визначення, можливих сфер взаємодії і певного синтезу різних напрямів інституціоналізму як самостійного наукового напрямку [9]; на основі наявних у літературі визначень поняття “інститут” виокремити сукупність його основних ознак [10].

Синтезуючи теоретичні підходи інституціоналістів як класиків, так і неоінституціоналістів, і визнаючи багатоаспектність дефініційного ряду поняття “інститут”, погоджуємося з думкою, що визначальною, узагальнювальною і присутньою в усіх визначеннях поняття “інститут” ознакою є “соціальна взаємодія” – наявність суспільних зв’язків, взаємозалежності та взаємодії між людьми, які формують соціальну структуру суспільства. Підкреслюється, що інститути як соціальне утворення виникають у процесі взаємодії, є способом і результатом взаємодії, процес господарської діяльності визначає взаємодія економічних інститутів [11, с. 6–7].

Для американських інституціоналістів, які започаткували формування дисциплінарної матриці інституціональної теорії, а ріогі було твердження, що людська культура/цивілізація, у тому числі матеріальна, є системою інститутів – інституціональною структурою та інституціональним зростанням [12]. Ідейно-теоретичні доміанти їх поглядів визначає філософсько-соціологічний підхід. Суспільство розглядається як складна система, єдине ціле, яке не зводиться до суми індивідів, які її складають, як соціальний організм, особливий процес еволюції, а соціальний інститут – як особлива форма структурування і систематизації соціальних відносин і соціальних практик людей у всіх сферах життєдіяльності, спосіб осмислення і розуміння соціальної реальності, поведінки людей, результат повторювальних взаємодій між індивідами. Так, Т. Веблен соціальні інститути визначав як особливу сферу взаємовідносин між суспільством і особистістю та виконуваними ними функціями, стійкий стереотип поведінки людей, спосіб існування суспільства, систему суспільного життя, результат трансформації традиційного способу мислення, суспільних свідомості, звичаїв і традицій, які формуються людськими інстинктами у процесі історичної еволюції [13]. Економічними вважав інститути, в яких економічний інтерес знаходить пряме і послідовне втілення та економічне походження яких виявляється безпосередньо та з найменшими обмеженнями. Одночасно зазначав, що економічний інтерес не ізольований, пронизує весь процес культурного розвитку, тому всі інститути економічні тією чи іншою мірою [14]. У. Мітчелл розглядав інститути як колективну взаємодію, поведінку груп через механізми соціальних контактів між ними [15]. Дж. Коммонс стверджував, що основною характеристикою інститутів є взаємодія, співробітництво і координація між людьми у процесах економічної діяльності, колективна діяльність щодо контролю, лібералізації і поширення індивідуальної діяльності. Найменшою одиницею виміру взаємодії між людьми є трансакція / угода. Економічна поведінка людини – це поведінка під час участі в трансакціях [16]. В.-Х. Гамільтон визначав інститути як систему установок/механізмів соціальних взаємовідносин, які є фундаментальними властивостями економічної системи, конвенціональними методами поведінки різних груп або осіб у різних ситуаціях, як стійкий спосіб мислення і дії. Класифікував інститути як загальні та конкретні, які описують економічну організацію суспільства, формальні (мають можливості примусу: уряд, церква, профспілки тощо) та неформальні (загальне право, вища освіта, літературна критика, моральний кодекс) [17, с. 112–114; 18, с. 18].

Отже, представники раннього інституціоналізму під інститутами розуміли механізми, які закріплюють організаційні форми діяльності людей – індивідуальної (у вигляді звичних стереотипів поведінки) і колективної (у вигляді різного роду організацій) [19, с. 92].

Традиційний інституціоналізм 40–70-х рр. ХХ ст. розглядав переважно зміст і функції конкретних інститутів у розв'язанні проблем індустріалізації як рушійної сили та джерела цінності. Представник сучасного інституціоналізму класичного спрямування Дж. Ходжсон наголошує на зв'язку будь-якого інституту із соціальною взаємодією та формуванням довгострокових рутинізованих схем поведінки людей [20, с. 43].

У неоінституціоналістів змістове навантаження поняття “інститут” подібне до традиційного. О. Вільямсон розглядав інститути як “структури управління”, найважливіші економічні інститути обмежував фірмами, ринками і відносинами контрактації, функціонування яких ґрунтується на господарській взаємодії людей. Стверджував, що формування правильних економічних інститутів має більше значення у вирішенні мікроекономічних проблем, ніж формування правильних цін [21, с. 15, 48]. Р. Коуз розглядав інституціональний характер економічної системи як взаємодію окремих осіб або організацій на інших, які працюють у тій самій системі, тому якби не було таких впливів, не існувало б належних для вивчення економічних систем [22, с. 72]. На думку Д. Норта, якого вважають розробником теорії інститутів та інституціональних змін економічної системи, інститути – це структурні повторювальні форми людської взаємодії, “правила гри”, які охоплюють три складові: формальні правила і неформальні обмеження, а також певні характеристики примусу до виконання тих і інших [23, с. 19–22]. Т. Егертссон визначав інститути як соціальні структури і схеми економічних систем (фірми, форми організацій, ринки, держава тощо), множинність правил, які управляють міжособистісними відносинами [24, с. XXVII, 10, 87]. Сучасні неоінституціоналісти розглядають інститути або як правила гри, або як властивості рівноважних станів гри, коли досліджується виконання акторами внутрішніх інститутів-контрактів [25; 26, с. 94–96].

Аналіз пострадянського інституціоналізму свідчить про збереження дефініціального дисонансу. Спільним є використання економістами такої складової поняття “інститут”, як взаємодія агентів ринку, що зближує теоретичні підходи всіх інституціоналістів до дефініціальної ідентифікації. Наповнення змісту і структури поняття “інститут” у тій чи іншій мірі ґрунтується на базових визначеннях основоположників різних течій інституціоналізму (найбільш поширеним є тлумачення поглядів Д. Норта) і залежить від його теоретичного осмислення та спрямованості досліджень науковців.

Отже, варто зазначити, що безкінечні багатомірність і багатогранність суспільних відносин, які формують інститути, і є компонентами поведінки економічних агентів, зумовлюють множинність визначення поняття “інститут” і відсутність єдиного загальноновизнаного його трактування. Вести мову про єдине класичне визначення інституціоналістами поняття “інститут” складно.

Вважаємо, що сутність інститутів розкривається в їх функціональному призначенні. Відправною точкою є висновки традиційного (старого) інституціоналізму: функції інститутів полягають в утворенні, організації, управлінні, свідомому регулюванні, контролі системи економічного життя, встановленні кордонів і наданні форми діяльності людей, визначенні преференцій і структури стимулів, які впливають на вибір економічних агентів, відіграють головну роль в економічній динаміці [27]. Дж. Коммонс наголошував на правовій функції інститутів: контролі суспільних інтересів у межах

приватної власності та судової системи, функціонування ринків праці і трудових відносин, прожиткового стандарту тощо [28]. Заслугою сучасних інституціоналістів-класиків є визначення таких характеристик інститутів, як процес розвитку, комунікативність, широкі соціальні зв'язки, універсальність, здатність до адаптації, змін і свідомого регулювання та одночасно конфліктність, стійка послідовність і відставання, історична специфічність, природний відбір залежно від ендегенних і екзогенних чинників, асинхронність й амбівалентність, інституціональна регресія, генотип попереднього економічного порядку та історико-генетичні закономірності еволюції в історичних часових рамках.

У. Вільямсон і Т. Еггертсон задекларували дослідження впливу інститутів на економічну ефективність і не займалися теорією аналізу динаміки інституціональних змін. Головною функцією інститутів У. Вільямсон вважає мінімізацію трансакційних витрат, Т. Еггертсон – упорядкування людської діяльності. На наш погляд, аналітичний інструментарій теорії інститутів та інституціональних змін, розроблений Д. Норттом [29], певною мірою використовує, цілеспрямовано конкретизує, теоретично уточнює і класифікує положення традиційного інституціоналізму. Проаналізовані такі ендегенні ознаки і функції інститутів, як еволюційність і визначення траєкторії історичних змін, залежність від траєкторії попереднього розвитку, мінімізація витрат на функціонування в межах системи, зменшення невизначеності та встановлення стійкої (ефективної або неефективної) структури й організації взаємовідносин між людьми, обмежувальні та дозвоільні рамки, визначення преференцій і структури стимулів, які впливають на вибір економічних акторів, самопідтримання, що створює “ефект блокування”. Сучасні неоінституціоналісти умовно розділяють функції інститутів-правил (координація, кооперація, поділ і розподіл витрат і вигод) і функції, які характеризують інституціональне середовище: рамкове регулювання, забезпечення передбаченості та стабільності, забезпечення свободи і безпеки, мінімізація витрат і сприяння виконанню обов'язків учасниками, передача знань через навчання правилам [30, с. 99–102].

Оскільки, з погляду інституціоналістів, інститути утворюють і визначають економічну структуру суспільства і мають значення для результатів функціонування економіки, вони є предметом дослідження. Традиційні інституціоналісти визначили предмет дослідження як аналіз процесу змін й адаптації природи і функцій інститутів (як конкретних, так їх комплексів), які формують систему економічного життя [31]. Вихідною є теза про інтеграцію індивідуальних дій у колективні інститути, які та їх культурне оточення формують поведінку індивідів [32].

Сучасні інституціоналісти класичного спрямування розширили і конкретизували предмет дослідження – проблеми еволюції організації, соціального контролю і соціальних змін, аналіз інституціональної адаптації і діяльності інститутів як способів контролю і змін [33, с. 126, 132]. Предметне поле охоплює широке коло досліджень найголовніших трансформацій в економічних системах на макро- і мікрорівнях [34].

О. Вільямсон визначав нову інституціональну теорію як міждисциплінарну концепцію (поєднання правової, економічної та організаційної наук), її завданням – пізнання економічних інститутів капіталізму, які різноманітні, важко пізнаються і постійно розвиваються. Вказував на два рівні NewIE: близькість до соціальної теорії та неокласики. Зберігалися мікроаналітичний і статично-порівняльний підходи до вивчення економічної організації, досліджувалися традиційні для неокласики проблеми мінімізація витрат, раціональність та індивідуалізм, хоча обмежені трансакційними витратами та опортунізмом [35; 37, с. 48]. Була запропонована трьохрівнева схема аналізу інститутів

(“схема Уільямсона”): індивіди (економічні агенти); інституціональні угоди (ринки, фірми, гібриди); інституціональне середовище (базові правила, які конституюють економічну систему) [36, с. 113].

Р. Коуз розширив предмет нової інституціональної економікс: це сукупність інститутів економічної системи (правові, політичні, соціальні, освітні, культурні та інші), які існують в країні та управляють економічною системою і визначають витрати обміну [37]. Т. Егертссон предметом неонституціональної теорії проголосив дослідження інститутів економічної системи з метою аналізу поведінки акторів в економічній і соціальній сферах на основі збереження жорсткого ядра неокласики та модифікації її захисного поясу, включення в аналіз інформаційних і трансакційних витрат, обмежень на права власності, агентських відносин [38, с. 10, 20]. Німецькі дослідники Е. Фуруботн і Р. Ріхтер визначають базисні елементи дослідної програми нової інституціональної економікс тріадою: трансакційні витрати, права власності та теорія контрактів, наголошуючи на використанні формальних методів мейнстриму [39]. Аналіз сучасних наукових джерел розширює теоретичну структуру неонституціоналізму теоріями інститутів, трансакційних витрат, контрактів, суспільного вибору, нової і новітньої економічної історії, компаративістики тощо.

Як зазначалося, в сучасній економічній теорії домінують теза про фундаментальність, універсальність і всезагальність неокласичної економікс, здатність нового/неонституціоналізму сформулювати, реалізувати і верифікувати власну дослідну програму та відсутність програми досліджень у інституціоналістів-класиків. Для підтвердження або спростування такого твердження використовуємо сучасний підхід до аналізу дослідної програми – визначимо основні характеристики жорсткого ядра і захисного поясу¹ класичного інституціоналізму та неонституціоналізму порівняно з ортодоксальною неокласичною теорією.

В економічній літературі визначають такі аксіоматичні передумови² жорсткого ядра неокласичної теорії:

1) досконала раціональність і оптимальність поведінки економічних агентів з прийняття господарських рішень на основі параметричного знання щодо визначення альтернатив, їх ранжування, максимізації власної цільової функції корисності. Модель “економічної людини”. Індивідуалістична поведінка формує організацію і порядок економічної системи, незалежна від зовнішнього впливу інституціональних факторів, зміни умов ведення бізнесу. Розвиток суспільства є результатом індивідуального вибору;

2) взаємодія економічних агентів (обмін або відмова від нього) забезпечується ринковими механізмами ефективної рівноваги (модель рівноважних станів Вальраса – Парето – Ерроу – Дебре). Нерівновага є лише тимчасовим станом економічної системи, невизначеність не має істотного впливу на рівноважні традиційні ситуації;

3) стабільність, жорстка структурованість та ендогенність преференцій індивіда, що забезпечує повторюваність, типовість та ідентичність обміну.

Захисний пояс неокласики характеризує такі умови ринкової взаємодії економічних агентів: досконала і доступна для всіх інформація, яка забезпечується гнучким ціновим

¹ Виходимо з положення, що жорстке ядро дослідницької програми (аксіоматика наукової теорії) характеризує поведінку економічних агентів, захисний пояс – середовище, в якому взаємодіють агенти.

² В економічній науці аналіз будується на теоретичних передумовах (принципі “як би” / *as if Principle*).

механізмом залежно від коливань попиту і пропозиції, та нульові витрати обміну, єдиний вид витрат – виробничі; однорідність товару на основі двох вимірів – ціни і кількості; повна специфікація прав власності на ресурси, які здатні повністю реалізуватися на ринку і не потребують захисту, є основою економічно ефективних рішень.

Отже, неокласична теорія розглядає економічну систему як сукупність атомістичних агентів, індивіда – як центр економічного аналізу. Інституціональні умови ігноруються як такі, що не відносяться до чистої теорії. Не визнається фактор влади, що легалізує існуючі інститути західної економічної системи. Окремі інститути (наприклад, інститут приватної власності) враховуються як стабільні та задані, незмінні та незалежні.

Інституціоналісти класичного спрямування (традиційного та сучасного) критично ставляться як до неокласичної, так і неоінституціональної практики, розширили коло досліджуваних проблем, які не були предметом економічного аналізу. Увагу фокусують на дослідженні сил, які управляють еволюцією організації і контролю в економіці, на інституціональній організації ринку. Жорстке ядро дослідної програми науковці описують як набір таких загальних положень:

1) поведінка індивіда є функцією інституціональної змінної. Система інститутів, в яких він живе і прагне до вигоди, відіграє центральну роль у визначенні економічної поведінки та економічних показників (“розчинення” індивіда в інститутах або “процес окультурення”). Модель соціально-інституціонально орієнтованого індивіда. Поведінка економічних агентів нерациональна і неоптимальна;

2) визнання недосконалості ринкового механізму, динамічних і нерівноважних станів економіки, генетико-еволюційного та кумулятивного характеру суспільного розвитку. Центральна економічна проблема – організація і контроль в економіці. Критика вирішення економічних проблем з позицій невтручання;

3) інституціонально-детермінований характер економічних преференцій індивідів і соціальних груп, ендогенність інституціональних факторів.

Захисний пояс класичного інституціоналізму охоплює такі характеристики середовища, в якому взаємодіють економічні агенти: інститути еволюціонують, у тому числі через політичне втручання, зміна природи і функцій інститутів визначає суспільну трансформацію та економічне зростання; діяльність існуючих інститутів не обов’язково спрямована на досягнення суспільного блага, форми контролю бізнесу (зокрема конкурентні ринки) застаріли, в нових технологічних та економічних умовах зростає значення соціального контролю; держава – головний носій колективних дій, соціального контролю і соціальних змін; питання розвитку інституту приватної власності пов’язано з корпоратизацією та корпоративною системою, є функцією існуючої структури влади.

Таким чином, інституціональний аналіз спрямований на вирішення реальних практичних проблем ефективності економічного зростання, подолання дисфункцій та недосконалості економічної системи.

Представники нової / неоінституціональної теорії визначають її як синтез неокласики з інституціональними теоріями, модифікацію неокласики, заявляють про процес інтегральності та кристалізації твердого ядра, вказують на найбільш поширені в науковому аналізі теоретичні передумови:

1) виокремлюються два підходи: послідовне дотримання традиційного неокласичного принципу досконалої індивідуальної раціональності; визнання обмеженої раціональності та опортуністичної поведінки економічних акторів як моделі (випадку) раціонального вибору, коли економічні актори максимізують цільову функцію в умовах обмеження, серед яких найважливішими є трансакційні витрати і неповний захист прав власності,

як наслідок, намагаються знайти задовільний результат рішення у тих межах, які організаційна структура дозволяє. Модель “інституціонального індивідуалізму”, за яким індивідуалістична поведінка економічних акторів змінює інституціональну структуру відповідно до своїх уподобань та одночасно обмежена інституціональним середовищем;

2) інституціональна еволюція як основа історичного розвитку та відсутність автоматичного регулювання поведінки учасників ринку. Інституціональна рівновага – це ситуація, за якої економічні актори не зацікавлені у перебудові існуючої інституціональної структури. Рівноважні стратегії не обов’язково забезпечують ефективний, з погляду суспільства, результат;

3) стабільність преференцій індивідів, відсутність впливу зовнішніх факторів. Це створює можливість їх регулювання спеціальними структурами з метою забезпечення ефективності.

Захисний пояс характеризують: недосконала та асиметрична інформація реального ринку, обмежений доступ економічних акторів до набуття та обробки інформації, які мають витратний характер (прямі витрати або альтернативні, коли відмова від інформації призводить до збитків); неоднорідність товару; крім двох вимірів (ціни і кількості), значення мають якісні варіації товарів і послуг для економічних результатів та економічної організації; неповна специфікація прав власності, що призводить до неповної інтерналізації зовнішніх ефектів, обумовлює витрати щодо специфікації та захисту прав власності.

Існує погляд, що неоінституціоналізм є новим ступенем теоретичного узагальнення. Історична перспектива неоінституціоналізму – це теорія управління національним господарством з власним механізмом економічної політики, інституціональний аналіз буде зосереджуватися на розробці теорії довгострокових інституціональних змін [39, с. 439–440, 467].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сучасна інституціональна економіка знаходиться в процесі розвитку. Проблема внутрішньої структуризації сучасного інституціоналізму, термінологічна та понятійні розбіжності зберігаються. Проте формується загальна інституціональна парадигма як теоретична альтернатива неокласиці. На нашу думку, консенсус охоплює такі позиції:

- заперечення, критика і модифікація ортодоксальних теоретичних передумов неокласики;
- “інститути мають значення”. Розробляється сучасна теорія інститутів. Поняття “інститут” багатозначне і різноманітне. Однак дослідникам усіх течій сучасного інституціоналізму властиве розуміння інститутів (загальних та економічних) як соціальної взаємодії, відносин між людьми. Важливим є процес вивчення особливостей функціонування соціальних інститутів, визнання взаємовпливів економічних і позаекономічних інститутів;
- концептуалізація економічної системи як інституціональної. Економічні проблеми визначаються, враховуючи взаємовпливи інституціонального середовища і поведінки економічних акторів, хоча неоінституціоналісти починають аналіз із презумпції вибору індивіда (модель інституціонального індивідуалізму), а інституціоналісти-класики – з інститутів, проблеми економічної динаміки та інституціональної різноманітності господарської системи (модель соціально-інституціонально орієнтованого індивіда). Визнання нелінійності соціально-економічних систем, кризових станів з точками біфуркації, які вирішуються або хаосом і втратою системи життєдіяльності, або створенням дисипативної структури підвищеного рівня організації;

- класична інституціональна та неоінституціональна дослідні програми є поведінковими науками – ґрунтуються на теорії людської поведінки, характеризують поведінку людини щодо матеріальних засобів життя, визнають взаємозалежність поведінки людини або суспільних груп і організацій та економічного розвитку;
- розвиток теорії економічної політики, спрямованої на підвищення ефективності інституціональної структури, розробку теорій інституціональних трансформацій. Дослідження взаємозв'язку функціонування інститутів та економічної політики.

На порядок денний економічної науки поставлено питання опрацювання процесів зближення теоретичних підходів класичного інституціоналізму і неоінституціоналізму, що важливо для розвитку інституціональної науки і подальших досліджень у рамках комплексного підходу, ефективності їх використання у здійсненні економічних реформ.

Література

1. Эггертссон Т. Экономическое поведение и институты / Т. Эггертссон. – М. : Дело, 2001. – 448 с.
2. Dequech D. The Demarcation Between the “Old” and the “New” Institutional Economics: Recent Complications [Електронний ресурс] / D. Dequech // Journal of Economic Issues. – 2002. – Vol. 36. – No. 2. – P. 565–572. – Режим доступу : http://www.academia.edu/1121949/The_demarcation_between_the_old_and_the_new_institutional_economics_recent_complications.
3. Иншаков О. Эволюционная перспектива экономического институционализма / О. Иншаков, Д. Фролов // Вопросы экономики. – 2010. – № 9. – С. 13–14.
4. Родіонова Л. А. Інституціональна економічна теорія: базові концепції та сучасний стан інституціонального знання / Л. А. Родіонова // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2014. – № 3. – С. 166–176.
5. Гамильтон У.-Х. Институциональный подход к экономической теории / У.-Х. Гамильтон // Экономический вестник Ростовского государственного университета. – 2007. – Т. 5, № 2. – С. 110–117.
6. Commons John R. Institutional Economics [Електронний ресурс] / John R. Commons // American Economic Review. – 1931. – Vol. 21. – P. 648–657. – Режим доступу : <http://vkjournal.ru/doc/1439341>.
7. Йохна М. А. Про деякі підходи до визначення інституцій / М. А. Йохна // Наукові праці Донецького національного технічного університету. – 2007. – Вип. 31–1 (117). – С. 127–131. – (Серія : Економічна).
8. Тамбовцев В. Л. О разнообразии форм описания институтов / В. Л. Тамбовцев // Общественные науки и современность. – 2004. – №2. – С. 107–118.
9. Пилипенко Г. М. Категоріальне оформлення поняття інститут: проблеми і перспективи інституціональної теорії / Г. М. Пилипенко // Економічний вісник НГУ. – 2008. – № 4. – С. 12–18.
10. Дементьев В. В. Что мы исследуем, когда исследуем институты? / В. В. Дементьев // Вестник Ростовского государственного университета. – 2009. – Т. 7, № 1. – С. 13–30.
11. Дементьев В. В. О некоторых особенностях предмета институциональной теории / В. В. Дементьев // Журнал институциональных исследований. – 2014. – Т. 5, № 3. – С. 5–13.
12. Веблен Т. Ограниченность теории предельной полезности [Електронний

- ресурс] / Т. Веблен. – Режим доступу : http://gallery.economicus.ru/cgi-bin/frame_rightn.pl?type=in&links=./in/veblen/works/veblen_w2.txt&img=works.jpg&name=veblen.
13. Веблен Т. Теория праздного класса / Т. Веблен. – М. : Прогресс, 1984. – 368 с.
 14. Veblen T. *Why is Economics Not an Evolutionary Science?* [Электронный ресурс] / T. Veblen // *The Quarterly Journal of Economics*. – 1898. – Vol. 2. – Режим доступу : <http://socserv2.mcmaster.ca/~econ/ugcm/3ll3/veblen/econevol.txt>.
 15. Сухарев О. С. Новая программа исследований в экономике: традиция “старого” институционализма и современность [Электронный ресурс] / О. С. Сухарев. – Режим доступу : http://inecon.org/docs/Sukharev_JET_2013_4.pdf.
 16. Commons John R. *Institutional Economics* [Электронный ресурс] / John R. Commons // *American Economic Review*. – 1931. – Vol. 21. – P. 648–657. – Режим доступу : <http://vkjournal.ru/doc/1439341>.
 17. Гамільтон У. Х. Институциональный подход к экономической теории / У. Х. Гамільтон // *Экономический вестник Ростовского государственного университета*. – 2007. – Т. 5, № 2. – С. 110–117.
 18. Chavance B. *Institutional Economics* / B. Chavance. – Routledge: London–New York, 2009. – 94 p.
 19. Кузьминов Я. И. Курс институциональной экономики: институты, сети, трансакционные издержки, контракты : учеб. [для студ. вузов] / Я. И. Кузьминов, К. А. Бендукидзе, М. М. Юдкевич. – М. : Изд. дом ГУ ВШЭ, 2006. – XL, 442 с.
 20. Ходжсон Дж. *Экономическая теория и институты: Манифест современной институциональной экономической теории* / Дж. Ходжсон. – М. : Дело, 2003. – 464 с.
 21. Уильямсон О. *Экономические институты капитализма. Фирмы, рынки, отношенческая контрактация* / О. Вильямсон. – СПб., 1996. – 720 с.
 22. Coase R. *The New Institutional Economics* [Электронный ресурс] / R. Coase // *The American Economic Review*. – 1998. – Vol. 88. – No. 2. – P. 72–74. – Режим доступу : <http://econmartinhome.tripod.com/Coase1.pdf> (May, 1998).
 23. Норт Д. *Институты, институциональные изменения и функционирование экономики* / Д. Норт. – М. : Фонд экон. кн. “НАЧАЛА”, 1997. – 180 с.
 24. Эггертссон Т. *Экономическое поведение и институты* / Т. Эггертссон. – М. : Дело, 2001. – 448 с.
 25. Ostrom A. *An Agenda for the Study of Institutions* [Электронный ресурс] / A. Ostrom // *Public Choice*. – 1986. – Vol. 48. – P. 3–25. Режим доступу : <http://link.springer.com/article/10.1007%2F978-0-306-48395-5#page-1>.
 26. Кузьминов Я. И. Курс институциональной экономики: институты, сети, трансакционные издержки, контракты : учеб. [для студ. вузов] / Я. И. Кузьминов, К. А. Бендукидзе, М. М. Юдкевич. – М. : Изд. дом ГУ ВШЭ, 2006. – XL, 442 с.
 27. Гамільтон У. Х. Институциональный подход к экономической теории / У. Х. Гамільтон // *Экономический вестник Ростовского государственного университета*. – 2007. – Т. 5, № 2. – С. 110–117.
 28. Commons John R. *Institutional Economics* [Электронный ресурс] / John R. Commons // *American Economic Review*. – 1931. – Vol. 21. – P. 648–657. – Режим доступу : <http://vkjournal.ru/doc/1439341>.

29. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Д. Норт. – М. : Фонд экон. кн. “НАЧАЛА”, 1997. – 180 с.
30. Кузьминов Я. И. Курс институциональной экономики: институты, сети, трансакционные издержки, контракты : учеб. [для студ. вузов] / Я. И. Кузьминов, К. А. Бендукидзе, М. М. Юдкевич. – М. : Изд. дом ГУ ВШЭ, 2006. – XL, 442 с.
31. Гамільтон У. Х. Институциональный подход к экономической теории / У. Х. Гамільтон // Экономический вестник Ростовского государственного университета. – 2007. – Т. 5, № 2. – С. 110–117.
32. Commons John R. *Institutional Economics* [Электронный ресурс] / John R. Commons // *American Economic Review*. – 1931. – Vol. 21. – P. 648–657. – Режим доступа : <http://vkjournal.ru/doc/1439341>.
33. Семюэлс У.-Дж. Институциональная экономическая теория / У.-Дж. Самюэлс // *Панорама экономической мысли конца XX столетия : под ред. Д. Гринэуэя, М. Блини, И. Стюарта : в 2-х т.* – СПб. : Экон. шк., 2002. – С. 125–139.
34. Родіонова Л. А. Институціональна економічна теорія: базові концепції та сучасний стан інституціонального знання / Л. А. Родіонова // *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. – 2014. – № 3. – С. 166–176.
35. Уильямсон О. Экономические институты капитализма. Фирмы, рынки, отношенческая контрактация / О. Вильямсон. – СПб., 1996. – 720 с.
36. Williamson O. *Transaction cost economics and organization theory* / O. Williamson // *Industrial and Corporate Change*. – 1993. – V. 2. – № 2. – P. 113–156.
37. Coase R. *The New Institutional Economics* / R. Coase // *The American Economic Review*. – 1998. – Vol. – 88. – No. 2. – P. 72–74 (May, 1998).
38. Эггертссон Т. Экономическое поведение и институты / Т. Эггертссон. – М. : Дело, 2001. – 448 с.
39. Фуруботн Э. Г. *Институты и экономическая теория: Достижения новой институциональной экономической теории* / Э. Г. Фуруботн, Р. Рихтер. – СПб. : Изд. дом Санкт-Петерб. гос. ун-та, 2005. – 702 с.
40. Сухарев О. С. *Институциональная теория и экономическая политика: К новой теории передаточного механизма в макроэкономике. Кн. 1 : Институциональная теория. Методологический эскиз* / О. С. Сухарев. – М. : Экономика, 2007. – 516 с.

References

1. Ehhertsson, T. (2001). *Ekonomicheskoe povedenie i instituty* [Economic behavior and institutions]. Moscow: Delo [in Russian].
2. Dequech, D. (2002). The Demarcation Between the “Old” and the “New” Institutional Economics: Recent Complications [Electronic resource]. *Journal of Economic Issues*, 2, 565–572. (Vols. 36). Retrieved from http://www.academia.edu/1121949/The_demarcation_between_the_old_and_the_new_institutional_economics_recent_complications.
3. Inshakov, O., Frolov, D. (2010). Evoliutsionnaia perspektiva ekonomicheskoho institutsionalizma [Evolutional perspective of economic institutionalism]. *Voprosy ekonomiki – Problems of Economics*, 9, 13–14 [in Russian].
4. Rodionova, L. A. (2014). Instytutsionalna ekonomichna teoriia: bazovi kontseptsii ta

- suchasnyi stan instytutsionalnoho znannia [Institutional Economics: basic concepts and modern state of institutional knowledge]. *Visnyk Ternopil'skoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu – Bulletin of Ternopil National Economic University*, 3, 166–176 [in Ukrainian].
5. Hamilton, W.-H. (2007). Institutstionalnyi podkhod k ekonomicheskoi teorii [The Institutional approach to economic theory]. *Ekonomicheskii vestnik Rostovskoho hosudarstvennoho universiteta – Economic bulletin of Rostov State University*, 2, 110–117. (Vols. 5) [in Russian].
 6. Commons John R. (1931). Institutional Economics. *American Economic Review*, 21, 648–657. Retrieved from <http://vkjournal.ru/doc/1439341>.
 7. Yokhna, M. A. (2007). Pro deiaki pidkhody do vyznachennia instytutsii [Some approaches to defining the institutions]. *Naukova pratsi Donetskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu - Scientific works of Donetsk National Technical University*, 31–1 (117), 127–131 [in Ukrainian].
 8. Tambovtzev, V. L. (2004). O raznoobrazii form opisaniia institutov [About the diversity forms of institutions descriptions]. *Obshchestvennye nauki i sovremennost – General science and modern life*, 2, 107–118 [in Russian].
 9. Pylypenko, H. M. (2008). Katehorialne oformlennia poniattia instytut: problem i perspektyvy instytutsionalnoi teorii [Categorical design of the concept Institute: problems and perspectives of institutional theory]. *Ekonomichnyi visnyk HNU – Economic Bulletin NMU*, 4, 12–18 [in Ukrainian].
 10. Dementiev, V. V. (2009). Chto my issleduem, kohda issleduem instituty? [What do we investigate during the investigation of institutes?]. *Zhurnal institutsionalnykh issledovaniy – Journal of institutional studies*, 1, 13–30. (Vol. 7) [in Russian].
 11. Dementiev, V. V. (2014). O nekotorykh osobennostiakh predmeta institutsionalnoi teorii [About some peculiarities of the subject of institutional theory]. *Zhurnal institutsionalnykh issledovaniy – Journal of Institutional Studies*, 3, 5–13. (Vols. 5) [in Russian].
 12. Veblen, T. Ohranichenost teorii predelnoi poleznosti [The limitations of the theory of marginal utility]. (n.d.). *gallery.economicus.ru*. Retrieved from http://gallery.economicus.ru/cgi-bin/frame_rightn.pl?type=in&links=../in/veblen/works/veblen_w2.txt&img=works.jpg&name=veblen [in Russian].
 13. Veblen, T. (1984). *Teoriia prazdnogo klassa [The Theory of Leisure Class]*. Moscow: Prohress [in Russian].
 14. Veblen, T. (1898). Why is Economics Not an Evolutionary Science? The Quarterly Journal of Economics. (Vol. 2). *socserv2.mcmaster.ca*. Retrieved from <http://socserv2.mcmaster.ca/~econ/ugcm/3ll3/veblen/econevol.txt>.
 15. Sukharev, O. S. Novaiia programma isledovaniy v ekonomike: traditsiia “staroho” institutsializma i sovremennost [New programme of research in the Economics: Tradition of “old” institutionalism and that of our time]. (n.d.). *inecon.org*. Retrieved from http://inecon.org/docs/Sukharev_JET_2013_4.pdf [in Russian].
 16. Commons John R. (1931). Institutional Economics. *American Economic Review*, 21, 648–657. Retrieved from <http://vkjournal.ru/doc/1439341>.
 17. Hamilton, U. Kh. (2007). Institutstionalnyi podkhod k ekonomicheskoi teorii [The Institutional approach to economic theory]. *Ekonomicheskii vestnik Rostovskoho hosudarstvennoho universiteta – Economic bulletin of Rostov State University*, 2, 110–117 (Vols. 5). [in Russian].

18. Chavance, B. (2009). *Institutional Economics*. Routledge: London–New York.
19. Kuzminov, Y. I., Bendukidze, K. A., Yudkevych, M. M. (2006). *Kurs institutsionalnoi ekonomiki: instituty, seti, transaktsionnye izderzhki, kontrakty [The course of Institutional Economy: institutes, networks, transactional distribution costs, contracts]*. Moscow HU VSHE [in Russian].
20. Khodzhson, J. (2003). *Ekonomicheskaiia teoriia i instituty: manifest sovremennoi institutsionalnoi ekonomicheskoi teorii [Economic Theory and Institutions: A Manifesto for a Modern Institutional Economics]*. Moscow: Delo [in Russian].
21. Williamson, O. (1996). *Ekonomicheskie instituty kapitalizma. Firmy, rynki, otnoshencheskaia kontraktatsiia [The Economic Institutions of Capitalism: firms, markets, relational contracting]*. St. Petersburg [in Russian].
22. Coase, R. (1998). The New Institutional Economics. *The American Economic Review*, 2, 72–74. (Vols. 88). Retrieved from <http://econmartinhome.tripod.com/Coase1.pdf>.
23. Nort, D. (1997). *Instituty, institutsionalnye izmenenie i funktsionirovanie ekonomiki [Institutions, Institutional Change and Economic Performance]*. Moscow: Fond ekon. kn. "NACHALA" [in Russian].
24. Ehhertsson, T. (2001). *Ekonomicheskoe povedenie i instituty [Economic behavior and institutions]*. Moscow [in Russian].
25. Ostrom, A. (1986). An Agenda for the Study of Institutions. *Public Choice*, 48, 3–25. Retrieved from <http://link.springer.com/article/10.1007%2F00239556#page-1>.
26. Kuzminov, Y. I., Bendukidze, K. A., Yudkevych, M. M. (2006). *Kurs institutsionalnoi ekonomiki: instituty, seti, transaktsionnye izderzhki, kontrakty [The course of Institutional Economy: institutes, networks, transactional distribution costs, contracts]*. Moscow HU VSHE [in Russian].
27. Hamilton, U. Kh. (2007). Institutsionalnyi podkhod k ekonomicheskoi teorii [The Institutional approach to economic theory]. *Ekonomicheskii vestnik Rostovskoho gosudarstvennogo universiteta – Economic bulletin of Rostov State University*, 2, 110–117 (Vols. 5). [in Russian].
28. Commons John R. (1931). Institutional Economics. *American Economic Review*, 21, 648–657. Retrieved from <http://vkjournal.ru/doc/1439341>.
29. Nort, D. (1997). *Instituty, institutsionalnye izmenenie i funktsionirovanie ekonomiki [Institutions, Institutional Change and Economic Performance]*. Moscow: Fond ekon. kn. "NACHALA" [in Russian].
30. Kuzminov, Y. I., Bendukidze, K. A., Yudkevych, M. M. (2006). *Kurs institutsionalnoi ekonomiki: instituty, seti, transaktsionnye izderzhki, kontrakty [The course of Institutional Economy: institutes, networks, transactional distribution costs, contracts]*. Moscow HU VSHE [in Russian].
31. Hamilton, U. Kh. (2007). Institutsionalnyi podkhod k ekonomicheskoi teorii [The Institutional approach to economic theory]. *Ekonomicheskii vestnik Rostovskoho gosudarstvennogo universiteta – Economic bulletin of Rostov State University*, 2, 110–117 (Vols. 5). [in Russian].
32. Commons John R. (1931). Institutional Economics. *American Economic Review*, 21, 648–657. Retrieved from <http://vkjournal.ru/doc/1439341>.
33. Samuels, W.–J. (2002). Institutsionalnaia ekonomicheskaiia teoriia [Institutional Economic Theory]. D. Hrinueeia, M. Blini, I. Stiuart (Eds.). *Panorama Ekonomicheskoi mysli kontsa XX stoletiiia – Panorama of the economic view of the*

- early 21st century. (Vols. 1–2). (pp. 125–139). St. Petersburg: Ekonomicheskaiia shkola [in Russian].
34. Rodionova, L. A. (2014). Instytutsionalna ekonomichna teoriia: bazovi kontseptsii ta suchasnyi stan instytutsionalnoho znannia [Institutional Economics: basic concepts and modern state of institutional knowledge]. *Visnyk Ternopil'skoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu – Visnyk of Ternopil National Economic University*, 3, 166–176 [in Ukrainian].
35. Williamson, O. (1996). *Ekonomicheskie instituty kapitalizma. Firmy, rynki, otnoshencheskaia kontraktatsiia* [The Economic Institutions of Capitalism: firms, markets, relational contracting]. St. Petersburg [in Russian].
36. Williamson, O. (1993). Transaction cost economics and organization theory. *Industrial and Corporate Change*, 2, 113–156. (Vols. 2).
37. Coase, R. (1998). The New Institutional Economics.// *The American Economic Review*, 2, 72–74. (Vols. 88). Retrieved from <http://econmartinhome.tripod.com/Coase1.pdf>.
38. Ehhertsson, T. (2001). *Ekonomicheskoe povedenie i instituty* [Economic behavior and institutions]. Moscow [in Russian].
39. Furubotn, E., Rikhter, R. (2005). *Instituty i ekonomicheskaiia teoriia: dostizheniia novoi instytutsionalnoi ekonomicheskoi teorii* [Institutions and economic theory: The Contribution of the New Institutional Economics]. St. Petersburg: Publishing House of the St Petersburg State University [in Russian].
40. Sukharev, O. S. (2007). *Institutsionalnaia teoriia i ekonomicheskaiia politika: k novoi teorii peredatochnoho mekhanizma v makroekonomike. Kn. 1: Institutsionalnaia teoriia. Metodolohicheskii eskiz* [Institutional theory and economic policy: to the new theory of the transfer mechanism in Macroeconomics. Bk. 1. Institutional economic theory. Methodological outline]. Moscow: Ekonomika [in Russian].

Редакція отримала матеріал 20 травня 2015 р.